

zentativním. Stálo by za to podobně, leč „sociologicky“ přečíst nejen tuto klasiku modernity, ale i českou literaturu doby nedávné – chybí nám sociologické studie o Topolovi, Urbanovi, Haklovi, kteří jsou nesporně ostroumnými „pozorovateli života“ nabízejícími leccos k úvaze a mnohé ke kritickému rozboru, zejména však k inspiraci. Křížův pokus může být jakýmsi modelovým balónkem, jak si asi počínat. Knížka by měla být povinnou četbou v kursech všech „kulturních věd“ – jakkoliv „autentické vlastní čtení“ zastoupit nemůže.

pet

Vladimír Zuska: *Estetika. Úvod do současnosti tradiční disciplíny*
Praha, Triton 2001, 131 s.

Jistě velice nutně potřebujeme uvedení do *současné estetiky*, protože proměna vědního oboru (pravděpodobně) odráží také proměny v „objektu svého zájmu“, tedy proměny estetiky vyjadřují proměny v umění samotném – od radikálního zlomu v druhé polovině 19. století až k proklamativnímu (a zčásti faktickému) „konci umění“ na sklonku století dvacátého. Zuskova velká knížka tuto ambici nepochybně má, navíc pochází z pera autora renomovaného a v estetice dnes nikoliv neprávem pokládaného za autoritu v mnoha ohledech nezpochybnitelnou. Text sám – podobně jako jinde zmíněná *Estetika 20. století* Mario Pernioly – bohužel očekávání tak úplně nenaplní, přesněji – nenaplní očekávání laika, který je, předpokládáme, zčásti obeznámen se základy „klasické estetiky“ a má jakous takous představu o dějinách umění (říká se tomuto druhu lidí „poučený laik“) i o stavu umění současného (nikoliv nutně všech jeho výrazových forem). Autor, docent Univerzity Karlovy, text (po „generálním uvedení“ do „předmětu estetiky“) logicky člení na pět vzájemně spjatých kapitol – estetický objekt, estetický prožitek, krása (a další kategorie estetiky), estetická kvalita a estetická hodnota.

Centrální tezi Zuskova textu vystihl recenzent Jiří Pacek (*Lidové noviny*, 9. 3. 2002), když ukázal, že autora oprávněně zajímá „podloží“, na němž vzniká každé umění (a každé uvažování o něm), ba víc – jde mu o „podloží tohoto podloží“, totiž podmínky, které jsou nutné k tomu, aby vznikla estetika jako „racionální disciplína“. Na jedné straně stojí Zuskova (u nás poněkud osamocená) snaha propojit estetiku nikoliv pouze s tradičními „partnery“ (filozofií, sociologií, jež je pohříchu zmiňována jen marginálně, případně etikou atd.), ale i s nejnovějšími výboji tzv. kognitivních věd, genetické (evoluční) psychologie a lingvistiky a sémiotiky. Na druhé straně narážíme na někdy až přespříliš jazykově složitě vyjádřené aspekty estetického vnímání (recepce či percepce), existence estetických objektů jako „heteronomních fenoménů“ atd. Kniha jako *uvedení* se tedy právě proto rozhodně nečte snadno, ale snad to byl autorův záměr, nikoliv nadbytečné jazykové pozérství tak oblíbené u našich „postmodernizujících“ sociologů, „medialistů“ a filozofů.

Základním problémem textu je tedy asi to, že se v něm mísí jazykové styly: na jedné straně autor píše ke čtenáři s laskavou vlídností, aby mu ukázal, že umělecké dílo může fungovat i jinak než jako estetický objekt (s. 25), na druhé straně snová věty, jimž lze rozumět až po několikanásobném čtení, pakliže vůbec. Tím se nebere právo estetice na svébytný jazyk, na osobitou kategoriální výbavu (její filozofické „metajádro“ u Zusky tvoří nepochybně pojmy horizont, proces, čas, tok, časovost, úběžník a vektor), právo na specifické uchopování specifických kvalit našeho sociálního světa, jimiž právě estetické kvality jsou – to by bylo nejen naivní, ale přímo hloupé. Co se tedy ne zcela zdařilo, je opravdu čtenáře do estetiky uvést: nároky kladené na jeho vnímavost i trpělivost jsou prostě poněkud předimenzované. Připomínám si v té souvislosti dnes již klasickou a snad trochu antikvovanou (ač já sám si to nemyslím) knížku Władysława Tatarkiewicze *Dějiny šesti pojmů* (polsky 1976), kde na vývoji pojmů umění, krása, forma, tvorba, ná-